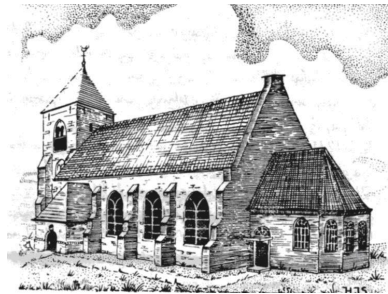

GESCHIEDENIS van de CATHARINAKERK te Zoutelande

De parochie Zoutelande

In Zoutelande werd vermoedelijk na 1271 vanuit Werendijke een kerk gesticht die gewijd was aan Sint Catharina. Bij Werendijke (een van de buurtschappen van Zoutelande) lag het in 1249 vermelde Benedictinessenklooster Porta Coelie (hemelpoort). De eerste vermelding van de kerk werd gevonden in een charter van 1279.

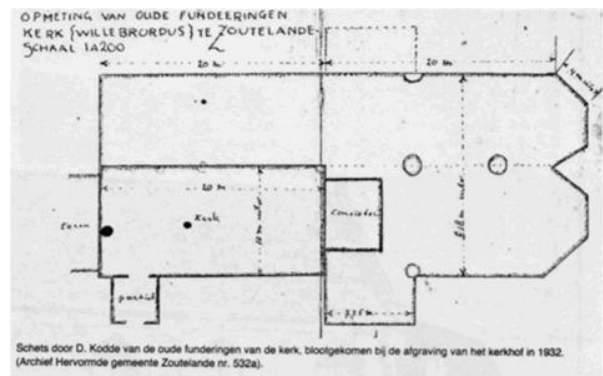

Het éénbeukige schip, vier traveeën lang, met portaal aan de zuidzijde, dateert uit de 14e eeuw. In de noordmuur vallen zuilen met koolbladkapitelen, natuurstenen basementen en scheibogen op. Deze zijn aan de binnen- en buitenzijde van de kerk te zien.

Het zijn overblijfselen van een overwelfde zijbeuk die eind 15e eeuw, toen Zoutelande een welvarend dorp met visserij en internationale vrachtvaart was, werd aangebouwd. Hiervoor werd de muur aan de noordzijde opengemaakt. De zijbeuk kreeg aan het einde een koor. Daarmee werd de éénbeukige kruiskerk een hallenkerk. Zij was toen 4 x groter in oppervlakte dan de huidige kerk.

De kerktoren

De huidige kerktoren is een gedrongen bakstenen westtoren, bestaande uit drie geledingen met rechthoekige, op elkaar staande, eenvoudige hoekberen. Gezien deze vormgeving en het gebruikte materiaal mag worden aangenomen dat de toren uit het einde van de 13e eeuw dateert en gebouwd is bij de stichting van de kerk.

Door verstuiving en verwaaiing van de duinen is het onderste deel van de toren en daarmee de ingang, met een kraagprofiel van baksteen, bijna geheel in het zand verdwenen. Sinds de Napoleontische tijd is de toren eigendom van de burgerlijke gemeente.

De oudst bekende afbeelding van de kerktoren is die op het "Panorama van Walcheren", onderdeel van de Zelandiae Descriptio van Antoon van den Wijngaerde uit 1550 (Museum Plantin-Moretus te Antwerpen).

Op deze afbeelding wordt de kerktoren bekroond door een peervormige spits, een vorm die totaal anders is dan de huidige, die vierkant is.

De beginjaren van de Hervormde Gemeente

De tweede helft van de 16e eeuw was een turbulente tijd. Te Middelburg brak op 22 augustus 1566 de Beeldenstorm uit. Na in verschillende kerken flink te hebben

huisgehouden, trokken de beeldenstormers het platteland van Walcheren op. De dorpsbewoners hielden zich meestal afzijdig maar niet in Zoutelande! Daar had een 'beeldbrekinghe' plaats die het werk was van een deel van de bevolking van Zoutelande, geholpen door inwoners van Vlissingen. Zoutelande koos op 13 april 1572 de zijde van de Prins van Oranje.

Het jaar 1573 betekende het einde van de rooms-katholieke eredienst in Zoutelande.

De eerste predikant te Zoutelande, Diederick Pietersz. Van Damme, werd op 1 oktober 1574 bevestigd.

Velen zouden hem volgen en de huidige predikant (ds. Gerrit Ruitenburg) is de 50e op rij!

Uit een rekest uit 1580 blijkt dat de staat van het kerkgebouw nog veel te wensen overliet.

De kerkenraad kreeg toestemming om de kerk te herstellen.

Bij deze herstelwerkzaamheden werd besloten zowel de noordbeuk als het noordkoor af te breken. De overblijvende zuidbeuk en het zuidkoor werden aan de noordzijde afgesloten.

Hiermee kreeg

de kerk in 1580 reeds de plattegrond zoals op de tekening van Adriaan Bommenee uit 1735. Nadat de kerk in de loop van de jaren nog verschillende herstelwerkzaamheden had ondergaan, bijvoorbeeld in 1666, vond in 1737 een zeer ingrijpende restauratie plaats.

Deze restauratie werd uitgevoerd door Joris Pinte voor een bedrag van 410 Vlaamse ponden. Hij werd verplicht de vloer van het af te breken gedeelte intact te laten. De stenen en grafzerken moesten blijven liggen. Dat hij zich hieraan heeft gehouden is gebleken uit het feit dat in latere tijden grafzerken buiten de kerk zijn gevonden en dat ook bij het graven van de kelder onder de huidige consistorie in 1949 familiegraven zijn gevonden.

Het interieur werd op kosten van de diaconie verfraaid. Er werd een koperen kroon met "twaalf harmen" en twee koperen "harmen", één voor de preekstoel en één voor het doophek gekocht.

De kerk heeft bij deze verbouwing zijn huidige vorm gekregen.

Kerkhof en grafstenen

De grafstenen in de kerk hebben hun tegenwoordige plaats gekregen bij de laatste grote restauratie van 2011. Buiten de kerk liggen nog vier stenen: twee tegen de zuidmuur en twee bij de consistorie.

Het kerkhof heeft tot 1883 dienst gedaan. Het begraven in de kerk was voorbehouden aan de meest welgestelden, met name de gegoede middenstand en de zerken geven ons een goed beeld van de bevolking in het middeleeuwse Zoutelande. Het was dus niet alleen de adel die in de kerk begraven lag.

De omheining van het kerkhof, een gemetseld muurtje, is van recente datum (1960).

Ook in het verleden is er reeds sprake van een muurtje rondom de kerk.

"Jegens de inloop van verreckens" (varkens) werd in 1583 een muur rond het kerkhof gemetseld, waarin drie hekjes werden aangebracht.

Restauratie 1948-1950

In de Tweede Wereldoorlog werd de kerk op 2 november 1944 bij de bevrijding van Zoutelande getroffen door granaatvuur. Het dak, de steunberen en ramen werden beschadigd en de consistorie werd totaal verwoest. Het kerkgebouw kon niet meer worden gebruikt en de eredienst werd, met medewerking van het gemeentebestuur, in een door de Duitse bezetter achtergelaten 'kino'barak gehouden.

De restauratie duurde van 1948-1950. Veel moest er gedaan worden: de hele gotische kap moest vernieuwd worden, de pleisterlaag van de noordmuur werd verwijderd en aan de oostzijde van de kerk werd ter vervanging van de verwoeste consistorie, die bouwkundig in het geheel niet bij de kerk paste, een nieuwe opgetrokken. Het inwendige van de kerk kreeg na de restauratie ook een heel ander aanzien. De in 1880 aangebrachte zoldering werd verwijderd zodat het tongewelf weer zichtbaar werd. Om het aantal zitplaatsen uit te breiden werd de ruimte onder de toren, bestaande uit twee kleine traveeën, bij de kerk getrokken. Van het meubilair zijn alleen de 17e eeuwse preekstoel en de koperen houder van het doopvont behouden.

De bochten met luifels, de langbanken langs de zuid- en noordmuur, de hoge banken aan de westkant, het doophek en de banken in het middenvak zijn alle verloren gegaan. Door de aannemers Dingemanse en Janse uit Zoutelande werden nieuwe collegebanken, klapstoelen en een doophek gemaakt.

De orgelgalerij, die in 1929 werd gebouwd en zich uitstreckte over de gehele breedte van de kerk boven de preekstoel, werd verkleind. Hierop werd een monumentaal orgel geplaatst dat in 1950 in gebruik werd genomen. In de zuidmuur werden drie gebrandschilderde ramen aangebracht, een geschenk van de plaatselijke bevolking.

Toegankelijk en multifunctioneel

Kerkdiensten, huwelijken, begrafenissen, concerten, lezingen, workshops, exposities ...een greep uit het veelzijdige programma van de Catharinakerk.

Vanaf 2006 hebben drie commissies zich bezig gehouden met de realisatie van het bovenstaande. Daarvoor moest er een herinrichting en renovatie van het interieur plaatsvinden.

Van maart tot december 2011 heeft de kerk de jongste restauratie ondergaan.

In 2015 is het huidige orgel geplaatst. Het orgel is in 1871 vervaardigd door de firma Bätz en Co. Het heeft twee klavieren en een zelfstandig pedaal.

Het orgel is oorspronkelijk vervaardigd voor het Oudkatholiek Seminarie in Amersfoort. Het is daarna verkocht aan de oudkatholieke kerk in Den Helder.

Daarbij is de originele kas verloren gegaan. Na sloop van die kerk werd het orgel opgeslagen. Onze gemeente heeft later het orgel gekocht. Het is gerestaureerd en uitgebreid, de oorspronkelijke kas is nieuw gemaakt en geplaatst door de Sloveense firma Skrabl.

De buiten- en binnenmuren werden gerestaureerd, vloerverwarming en nieuwe radiatoren werden aangebracht. Het interieur werd compleet vernieuwd met stoelen en een verplaatsbaar liturgisch centrum. In de kelder van de kerk werden een keuken en een toiletgroep gemaakt. Onder de toren werd een stiltecentrum ingericht.

De kerk werd een toegankelijke, functionele ruimte, toepasbaar voor iedereen en voor meerdere doeleinden die passen binnen de cultuur van de kerk. Er wordt hierbij veel waarde gehecht aan behoud van sfeer en - waar nodig - intimiteit, afhankelijk van de aard van het moment en de grootte van de groep bezoekers.